

**SHILLIQ QAVATNING YALLIG'LANISH JARAYONLARIDA OG'IZ
BO'SHLIG'IDAGI O'ZGARISHLAR****Rasulova Mohigul Matyoqub qizi***Buxoro davlat tibbiyot institute**mohigul_rasulova@bsmi.uz*

Annotatsiya: Og'iz bo'shlig'ida yallig'lanishning sabablari to'liq tushunilmagan. Shifokorlarga ma'lum bo'lganlar orasida eng ko'p uchraydigan infektsiya, travma yoki allergiya. Ba'zida bu uchta omil bir vaqtning o'zida ta'sir qiladi yoki [infektsiya](#) allergik yoki travmatik stomatitga qo'shiladi. Ushbu sabablarni quyida batafsilroq muhokama qilamiz. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati juda issiq yoki qo'pol oziq-ovqat, yomon o'rnatilgan protezlar yoki maydalangan tishlar tufayli shikastlanadi. Travmatik stomatit - og'ziga doimiy ravishda qalam yoki qalam tutish, lablarini, yonoqlarini yoki tilini tishlashga odatlanganlarda tez-tez uchraydigan hodisa. Yallig'lanish belgilari odatda bir necha kun ichida yo'qoladi.

Kalit so'zlar : oshqozon-ichak trakti, birlamchi yallig'lanish, eroziv va yarali jarayonlar, aftoz stomatit, mikrokoloniyalar.

Qattiq va yumshoq tanglayni, lablarni, milklarni, yonoqlarni, og'iz tubini, tilning pastki va orqa yuzasini qoplaydigan shilliq qavat yallig'langanda, bu stomatitdir. Bugungi kunga qadar surunkali takroriy aftoz stomatit stomatolog amaliyotida og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining eng keng tarqalgan kasalliklaridan biri bo'lib qolmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, bu patologiya aholining 20 foizigacha ta'sir qiladi. Bemorlarda turli xil tirnash xususiyati beruvchi moddalar, jumladan, nutq, ovqatlanish paytida kuchli og'riq va yonish hissi paydo bo'ladi, bu esa o'z navbatida ijtimoiy moslashuvning pasayishiga olib keladi . Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati bir qator xususiyatlarga ega: u jismoniy, termal va kimyoviy tirnash xususiyati beruvchi ta'sirlarga chidamli, yuqumli agentlarning kirib kelishiga to'sqinlik qiladi va regenerativ quvvatni oshirdi .

O'smirlik davrida yuqori oshqozon-ichak trakti kasalliklarining tarqalishi yuqori va bir qator mualliflarning fikriga ko'ra, gastroenterologik patologiyaning 60% dan 70% gacha, shu jumladan surunkali gastroduodenit: 65% dan 80% gacha. Helicobacter pylori infektsiyasi esa bemorlarning 80% dan 83% gacha o'smirlar.

O'tkazilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oshqozon-ichak traktining yallig'lanish kasalliklari bilan birgalikda takroriy aftoz stomatit bilan kasallanish 11,6% gacha ko'tariladi va ba'zi hollarda 40-50% gacha yetishi mumkin . Oshqozon-ichak traktining uzoq muddatli patologiyasida, qoida tariqasida, oshqozon shilliq

qavati va ingichka ichakning eroziv va yarali lezyonlari rivojlanadi, bu og'iz bo'shlig'i shilliq qavatida afta paydo bo'lishi bilan birlashadi. Ovqat hazm qilish traktining filogenetik birligi shuni ko'rsatadiki, og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining eroziv va yarali lezyonlari oshqozon-ichak traktining pastki qismlarida yallig'lanish o'zgarishlarining aksidir, xususan, takroriy aftoz stomatitning namoyon bo'lishi kuchayishning birinchi alomatlaridan biri bo'lishi mumkin. surunkali gastroduodenit Ko'pgina kasalliklar bir atama ostida birlashtirilgan - keng tarqalgan va kam uchraydigan, ham kattalarda, ham . Statistika ko'ra, stomatit belgilari sayyoramizning har beshinchi aholisida topilishi mumkin. Shuning uchun bu haqda hamma bilishi kerak. Bu shilliq qavatga ta'sir qiladigan, kattalar va bolalarning og'zida yaralarni keltirib chiqaradigan kasalliklarning umumiy nomi. Yara yonoq, tanglay, tomoq, tish go'shti yoki labda paydo bo'lishi mumkin. Patologiya namoyon bo'lishi shish, qizarish, bitta yoki bir nechta og'riqli yaralar (afta). Umumiy stomatit (og'izning ko'p qismiga ta'sir qiladi) og'izda pufakchalar, sariq yaralar yoki oq yaralar ko'rinishidagi toshmaga o'xshaydi. Ba'zida og'izda yonish hissi, tupurik tarkibidagi o'zgarishlar tufayli quruqlik (kserotomiya). Kasallik paytida ta'm sezgilari va sezuvchanligi o'zgarishi mumkin, chaynash qiyinlashadi va immuniteti zaif bo'lgan bemorlarda qayta infeksiya xavfi mavjud. Stomatologik tibbiy tashkilotlarda bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatishning umumiy tizimida stomatologik yordamga murojaat qilganlarning umumiy sonining 17,96 foizi bitta yoki ikkala jag'ida tishlari to'liq yo'q bo'lgan bemorlardir. Tish protezlaridan foydalanadigan odamlar ko'pincha kandidal stomatitni rivojlantiradilar, ayniqsa bemorlar akril plastmassadan tayyorlangan olinadigan protezdan foydalansa. Tibbiy tadqiqotlar ma'lumotlariga ko'ra, yallig'lanish asoratlari bo'lmagan odamlarning 15-30 foizida protez to'shagining shilliq qavatida va to'liq olinadigan protezning qo'shni yuzasida Candida zamburug'lari mavjud. Zamburug'larning mavjudligi ozgina kislotali muhitda (pH 5,8-6,5) mumkin, ular fermentlarni ishlab chiqaradi va oqsillarni, uglevodlarni, yog'larni, keratinni parchalaydi. Bu protez materialining tuzilishiga, xususan, akrilga, jumladan, limon, oksalat, süksinik, sirka, sut va boshqalar kabi organik kislotalar tufayli shikastlanishiga olib keladi. Plastmassa qarishi, uning fizik-kimyoviy xususiyatlari o'zgarganda, qo'shimcha sharoitlar yaratiladi. qo'ziqorinlarning eng yaxshi rivojlanishi uchun .

Ehtimol, siz og'iz bo'shlig'ida kichik, ammo juda og'riqli yaralar yoki aftalarni payqadingiz - [aft stomatit belgilari](#) . Yallig'lanish sababiga qarab, afta katta yoki kichik yagona elementlar yoki toshmalar shaklida paydo bo'lishi mumkin. Nihoyat, stomatit yarali bo'lishi mumkin. Aftadan farqli o'laroq, yara shilliq qavatining chuqur qatlamlariga ta'sir qiladi, shuning uchun yaraning pastki va aniq ko'rinadigan qirralari borligini sezishingiz mumkin. Stomatit bilan umumiy holat, qoida tariqasida, azoblanmaydi. Ammo agar yaralar chuqurlashib, ko'p miqdorda paydo bo'lsa, tana harorati ko'tarilishi mumkin. Keyin kattalar yoki bola umumiy zaiflik, bosh og'rig'idan

shikoyat qiladi. Bo'yin va pastki jag' ostidagi limfa tugunlari kattalashib, og'riqli bo'ladi. Og'izdan yoqimsiz hid paydo bo'lishi mumkin.

Stomatit turlari . Kasallikning kechishiga qarab, stomatit o'tkir yoki surunkali bo'lishi mumkin. O'tkir stomatit odatda og'iz bo'shlig'ida birinchi marta aniqlangan yallig'lanish sifatida aniqlanadi. Vaziyat qayta-qayta takrorlanganda, surunkali takroriy stomatit holati bo'lishi mumkin. Qoida tariqasida, dastlab uning belgilari unchalik aniq emas. Og'izda noqulaylik va quruqlik, yonish bo'lishi mumkin. Keyin og'iz bo'shlig'ida qichiydigan qabariq yoki oshqozon yarasi paydo bo'lib, u asta-sekin og'riqli bo'ladi. Qattiq ovqatni chaynash, issiq ichimliklar ichish va tishlarni yuvishda og'riq kuchayadi. Og'ir holatlarda, hatto oddiy suv ichishga ham ruxsat bermaydi. Keyin yara bitadi va odam bir muddat muammoni unutadi.

Og'iz bo'shlig'ida yallig'lanishning sabablari to'liq tushunilmagan. Shifokorlarga ma'lum bo'lganlar orasida eng ko'p uchraydigan infektsiya, travma yoki allergiya. Ba'zida bu uchta omil bir vaqtning o'zida ta'sir qiladi yoki [infektsiya](#) allergik yoki travmatik stomatitga qo'shiladi. Ushbu sabablarni quyida batafsilroq muhokama qilamiz.

Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati juda issiq yoki qo'pol oziq-ovqat, yomon o'rnatilgan protezlar yoki maydalangan tishlar tufayli shikastlanadi. Travmatik stomatit - og'ziga doimiy ravishda qalam yoki qalam tutish, lablarini, yonoqlarini yoki tilini tishlashga odatlanganlarda tez-tez uchraydigan hodisa. Yallig'lanish belgilari odatda bir necha kun ichida yo'qoladi.

Allergik stomatitga dori-darmonlar, kosmetika, oziq-ovqat mahsulotlari va akril protezlar (plastmassaning bir turi) sabab bo'lishi mumkin. Allergiyaning odatiy ko'rinishlari og'iz bo'shlig'i shilliq qavati va tish go'shtining qizarishi, qichishish va yonishdir.

Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati infektsiyadan himoya qilishning turli darajalariga ega - u tupurik, immunitet hujayralari, antikorlar, fermentlar tomonidan qarshilik ko'rsatadi. Turli mikroorganizmlar bu himoyaning zaiflashuvidan foydalanib, og'izda yallig'lanish va oshqozon yarasini keltirib chiqaradi.

Stomatit shamollashning tez-tez hamrohi bo'lib, sovuq bilan bir vaqtda paydo bo'lishi mumkin. yoki bir muncha vaqt o'tgach. Ikkinchi holda, patogenlar ko'pincha herpes viruslari hisoblanadi. Bu viruslar bir xususiyatga ega - ular odatda bolalik davrida tanaga kiradi va u erda qoladi. Immunitet zaiflashganda, mahalliy shikastlanish, hipotermiya yoki qizib ketish mavjud, viruslar faollashadi va herpetik stomatitga sabab bo'ladi. Bunday holda, og'izda kichik pufakchalardan iborat toshma paydo bo'ladi. Ular yorilib, aftaga aylanadi, lekin tezda shifo topib, hech qanday iz qoldirmaydi.

Bakteriyalar odatda stomatit kursini yomonlashtiradi, bu boshqa sabablarga ko'ra yuzaga keladi - travma, virusli infektsiya yoki allergiya. Shunday qilib, agar

blyashka yaraga tushsa, uning davolanishi sekinlashadi, bu og'iz bo'shlig'ida doimo yashovchi bakteriyalar tomonidan ishlatilishi mumkin. Surunkali yallig'lanishning rivojlanishida asosiy rol bo'lmasa-da, bakteriyalar muhim rol o'ynaydi. Bir nechta bakteriyalar bo'lishi mumkin, ammo mikroorganizmlarga juda sezgir bo'lgan immunitet tizimi nafaqat patogenlarga, balki sog'lom hujayralarga ham hujum qila boshlaydi.

Og'iz bo'shlig'ida Candida jinsining qo'ziqorinlari mavjud bo'lib, ular odatda immunitet zaiflashganda stomatitga olib keladi. Bolalar, qariyalar, homilador ayollar va diabetga chalingan odamlar xavf ostida. Og'iz bo'shlig'ining kandidoz lezyonlari ko'pincha agar odam protez kiya yoki shifokor bilan maslahatlashmasdan antibiotiklarni qabul qilsa. Candida jinsining qo'ziqorinlari bilan kasallanganda, og'iz bo'shlig'ida va tilda tvorogga o'xshash oq qoplamalar paydo bo'ladi. Yutish paytida og'riq, yonish va og'izda yoqimsiz ta'm bezovta qiladi. Candida biofilms albicans uch bosqichda rivojlanadi. Birinchisi 1-11 soat ichida sodir bo'ladi: zamburug'lar ikki soat ichida yuzaga yopishadi, mikrokoloniya 3-4 soatdan 11 soatgacha paydo bo'ladi. Ikkinchi bosqich 12-30 soat ichida sodir bo'ladi. Candida biofilmlari xamirturush, mikroba naychalari va hujayradan tashqari polimer matritsaga ega bo'lgan yosh gifalardan iborat ikki qavatli ko'rinadi. Oxirgi bosqich - 38-72 soat ichida sodir bo'lgan kamolotga erishish jarayoni. Oziqlanish odatlari, shuningdek, biofilmdagi zamburug'larning antifungal vositalarga chidamliligiga va protezlarning akril yuzalarida biofilm shakllanishiga ta'sir qilishi mumkin, hujayradan tashqari matritsaning faol shakllanishiga va metabolik faollikka yordam beradi. Ushbu kasallikning dastlabki belgilarida darhol mutaxassis bilan bog'lanish kerak [stomatologiya klinikasi](#). U ushbu kasallikning og'irligini aniqlaydi va to'g'ri davolanishni belgilaydi. Davolanishdan oldin takroriy aftli stomatit bilan og'rigan bemorlarda erkin radikal oksidlanish va lipid peroksidatsiyasi dinamikasini o'rganishda erkin radikal oksidlanish intensivligining oshishi, oksidlovchi stressning kuchayishi va lipid peroksidlanishining yakuniy mahsulotlarining haddan tashqari to'planishi qayd etilgan. guruhlar. Kompleks terapiyadan so'ng, erkin radikal oksidlanish va lipid peroksidatsiyasidagi eng katta ijobiy o'zgarishlar gialuron kislotasi asosidagi dorilar bilan birgalikda mahalliy va tizimli davolanishni olgan takroriy aftöz stomatit bilan og'rigan bemorlar guruhida qayd etildi. Agar kerak bo'lsa, shifokor testlarni o'tkazishni taklif qiladi

Xalq davolanishlari asosiy terapiyaga yaxshi qo'shimcha hisoblanadi. Uyda davolanish bilan sog'lig'ingizga zarar etkazmaslik uchun shifokor bilan maslahatlashing.

- Döküntülerin moylanishi. Aloe yoki Kalanchoe sharbatini tampon, atirgul, dengiz shimoli va choy daraxti moylari bilan losonlarni qo'llash.

- Eman daraxti yoki romashka qaynatmasi. Yaralar va aftalarni davolaydi. Bir stakan qaynoq suvda bir osh qoshiq yoki sumkani eritib oling, so'ng salqin va yuving, kuniga 4-6 marta takrorlang.
- Propolis infuzioni. Durulama uchun spirtli eritma suv bilan 1: 1 nisbatda suyultiriladi va yaralarga ham qo'llanilishi mumkin.
- Tuz/soda eritmasi. Durulama eritmasi: 200 g iliq suvga 1 choy qoshiq tuz (bir chimdim soda).

Kattalardagi stomatitni uyda davolash o'rtacha 5 dan 10 kungacha davom etadi. Birinchi bosqichda yallig'lanish jarayonini to'xtatish, haroratning oshishi va boshqa asoratlarni oldini olish juda muhimdir.

Mahalliy davolanishdan tashqari, immunitet tizimini mustahkamlash uchun vitaminli terapiya tavsiya etiladi. Qimmatbaho dori-darmonlarni sotib olish shart emas. Atirgul qaynatmasini tayyorlang, u foydali vitaminlar va minerallar omboridir.

Og'izdagi yaralarni davolash uchun siz quyidagilarni qo'llashingiz mumkin:

- aloe yoki Kalanchoe sharbati - yallig'lanishni bartaraf etishga yordam beradi;
- sarimsoq - kuchli bakteritsid ta'sirga ega;
- atirgul yog'i, shaftoli yog'i, zig'ir moyi - og'riqni kamaytiradi, epiteliya yangilanishini tezlashtiradi;
- kalendula damlamasi - suyultirilgan shaklda og'iz bo'shlig'ini dezinfeksiya qilish uchun ishlatiladi;
- Xlorofillipt moyli eritmasi - kuchli antibakterial ta'sirga ega bo'lgan evkalipt konuslaridan olingan ekstrakt;
- Borik valezin yaxshi epitelizatsiya qiluvchi vositadir.

Yaralarni konsentrlangan vodorod periks yoki porloq yashil bilan kuydirish tavsiya etilmaydi - bu shilliq qavatning kuyishiga olib kelishi mumkin.

Bolalarda stomatitni davolash uchun uy vositalarining arsenali unchalik katta emas. Chaqaloqlar uchun siz yaralarni soda eritmasi bilan yog'lashingiz mumkin. 6 yoshdan oshgan bolalar uchun xom sabzavot pyuresi (kartoshka, sabzi, karam) kompresslarini qo'llang. Gruel doka yoki bandaj bilan o'ralgan va yarim soat davomida yaraga qo'llaniladi.

Adabiyotlar:

1. Abbosova, DB Surunkali takroriy aftoz stomatitni davolashning xususiyatlari / DB Abbasova, IZ Utesheva. - Matn: to'g'ridan-to'g'ri // Yosh olimlar forumi. - 2018. - No 3. - B. 9-12
2. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining asosiy kasalliklari: atlas / SI Borodovitsina [va boshq.]; FGBOU VO Rossiya Federatsiyasi Sog'liqni saqlash vazirligining Ryazan davlat tibbiyot universiteti. – Ryazan: OTSiOP, 2019. – 316 b.
3. Talabalarda surunkali gastroduodenit uchun Helicobacter pylori eradikatsiya terapiyasining samaradorligini tahlil qilish / NV Timofeeva, DA Borovinskiy, TV Bolotnova // Urals universiteti tibbiyoti. - 2018. - V.4. - № 4 (15). - 35-38-betlar.

4. Lankarani , KB Og'zaki ko'rinish ichida yallig'lanish ichak kasallik : A ko'rib chiqish / K. B.Lankarani , G.R.Sivandzoda , S.Hassanpour // Dunyo jurnal ning gastroenterologiya . - 2013. - No 19 (46). -P .8571-8579 .
5. Gorbacheva IA Umumiy periodontit bilan bog'liq ichki organlar kasalliklarida tizimli patogenetik mexanizmlarning birligi / IA Gorbacheva, AI Kirsanov, L.Yu. Orexova // Stomatologiya. - 2014. - No 3. - B. 25.
6. Kabirova MF Surunkali gastroduodenitli bemorlarda og'iz suyuqligining klinik va immunologik parametrlari / MF Kabirova, SR Karimova, LP Gerasimova // Klinik stomatologiya. - 2018 yil - 1-son (85). - 24-26-betlar.
7. Huh, JB Tish protezlarini tozalash vositalarining Candida albicans biofilm shakllanishiga chidamli astarlarga ta'siri / JB Huh, Y. Lim, HI Youn, va boshqalar // J Adv Prosthodont . - 2014.- No 6. - R. 109-114; Petrovic, M. Candida bilan bog'liq protez stomatitini davolashda tabiiy birikmalarning terapevtik muqobillari / M. Petrovic, M. Kostic, M. Kostic, va boshqalar // Acta Med Medianae . - 2014.- No 53. - R. 73-79 ..).
8. Petrovic, M. Candida bilan bog'liq protez stomatitini davolashda tabiiy birikmalarning terapevtik muqobillari / M. Petrovic, M. Kostic, M. Kostic, va boshqalar // Acta Med Medianae . - 2014.- No 53. - R. 73-79.
9. Darwazeh , AMG Og'iz bo'shlig'i kandidozining takroriy infektsiyasini klinik ko'rinishga aylantiradigan narsa / AMG Darwazeh , TA Darwazeh // J Mycol. - 2014. - ID: 758394.
10. Isanina Svetlana Olegovna KATTALASHTIRISH; KO'PAYTIRISH SAMARALIK DAVOLALAR TAKROR AFTOZIK STOMATIT Giyohvand moddalar ON ASOS GIALURONIK KISLOTALAR . Mutaxassisligi 14.01.14 – Stomatologiya . Nijniy Novgorod 2020
11. Rasulova Mohigul Matyakubovna . (2022). Surunkali takroriy aftoz stomatitning etiopatogenezigiga zamonaviy qarash. Evrosiyo tibbiy tadqiqotlar davriy jurnali, 2022;15:35-39. <https://geniusjournals.org/index.php/emrp/article/view/2806> dan olindi
12. Moxigul Matyakubovna R. (2022). Surunkali takroriy aftoz stomatitning morfologik xususiyatlari og'iz bo'shlig'iga jarrohlik aralashuvga olib keladi. // Ta'lim yangiliklari: XXI asr tadqiqotlari , 2022; 1 (5): 1097-1102. [http](http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/maqola/ko'rishlar/2565) dan olingan :// [nauchniyimpuls . ru / indeks . php / noiv / maqola / ko'rishlar / 2565](http://nauchniyimpuls.ru/index.php/noiv/maqola/ko'rishlar/2565)
13. Matekubovna , RM (2023). Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining olinadigan protezlar bilan protezlashdan kelib chiqadigan kasalliklari. // Ilmiy, tadqiqot va o'quv-uslubiy jurnal, 2023; 2 (3): 84-86.
14. Rasulova M. (2023). Surunkali takrorlanuvchi gerpetik stomatitni davolash natijalari. // Zamonaviy dunyoda fan va texnologiya, 2023; 2 (5): 42-43. <https://www.inacademy.uz/index.php/zdift/article/view/994>
15. Rasulova Mohigul Matyoqubovna . (2023). Og'iz bo'shlig'i shilliq qavatining kasalliklari va ularni davolash usullari. // Ilmiy impuls, 2023; 2 (13): 437-441. <http://nauchniyimpuls.ru/index.php/ni/article/view/11814>